

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Журнал заснований у 1918 році

**ВЧЕНІ ЗАПИСКИ
ТАВРІЙСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Серія: Економіка і управління

Том 31 (70). № 5, 2020

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

Головний редактор:

Горник Володимир Гнатович – доктор наук з державного управління, доцент, директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Члени редакційної колегії:

Бсякова Оксана Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри «Менеджмент та підприємництво на морському транспорті» Азовського морського інституту Національного університету «Одеська морська академія».

Бойченко Еліна Борисівна – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та природничих наук Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Кисельов Володимир Борисович – доктор технічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту муніципального управління та міського господарства Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Корнєєв Володимир Вікторович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів та обліку Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Кравченко Сергій Олександрович – доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Кузьминчук Наталія Валеріївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Медведєв Микола Георгійович – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри загально-інженерних дисциплін та теплоенергетики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Кучабський Олександр – доктор габілітований, професор кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща).

Міхальські Томаш – доктор габілітований, професор кафедри океанографії Гданського університету (Польща).

Хлобистов Євген Володимирович – доктор економічних наук, професор, Вища школа економіки та гуманітаристики в м. Бельсько-Бяла (Польща).

**Затверджено до друку та поширення через мережу Інтернет відповідно до рішення вченої ради
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
(від 12 жовтня 2020 року протокол № 2)**

Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління» зареєстровано Міністерством юстиції України (Свідectво про державну реєстрацію друкованого ЗМІ серія КВ № 15716-4187Р від 28.09.2009 року)

Видання входить до категорії «Б» «Переліку друкованих фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» на підставі Наказу МОН України від 17 березня 2020 року № 409 (Додаток 1)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International
(Республіка Польща)

Сторінка журналу: www.econ.vernadskyjournals.in.ua

ISSN 2523-4803 (print)

ISSN 2707-1103 (online)

© Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, 2020

ЗМІСТ

1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Ломоносова О.Е.

ТИПОЛОГІЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ
ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ОРГАНІЗАЦІЇ.....1

Смєсова В.Л.

ДІАЛЕКТИКА ТА ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПІДХІД
ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ
СИСТЕМИ ВІДТВОРЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....15

2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Busarieva Tatiana

THE CORRELATION BETWEEN THE CONCEPTS
OF “KNOWLEDGE” AND “INFORMATION”..... 21

Zhylenko Kateryna

MECHANISM OF RECONCILIATION OF MULTINATIONAL
ENTERPRISES’ INTERESTS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION.....26

Карпюк К.І.

ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ГЛОБАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ..... 31

Колотило П.В.

Харчук О.Г.
ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЗИЦІЯ УКРАЇНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ
ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНУ..... 36

3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ

НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Згалат-Лозинська Л.О., Згалат-Лозинський О.Б.

РОЗВИТОК ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
3D-ДРУКУ У БУДІВНИЦТВІ.....45

4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Желізко Ю.М.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ
ЗА ТОВАРАМИ (ТЕХНОЛОГІЯМИ) ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ.....52

Палант О.Ю., Стаматін В.В., Тарарусь Ю.О.

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ
ПРОПУСКНОЇ ЗДАТНОСТІ СТАНЦІЙ МЕТРОПОЛІТЕНУ..... 57

Савченко О.Р.

СИСТЕМНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ
ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ РЕФОРМУВАННЯ
ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ’Я.....66

Тарасюк Г.М., Чагайда А.О., Соколовська І.О.

РОЗВИТОК WELLNESS-ІНДУСТРІЇ В ЗАКЛАДАХ
ГОСТИННОСТІ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ
ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПОСЛУГ.....71

5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ

І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Івашина Л.Л., Бишовець Л.Г., Куракін О.Б.

КАВ’ЯРНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ..... 77

6. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Міскевич І.О.

ТЕОРІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГЛОМЕРАЦІЙ
В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЙ ТА УРБАНІСТИКИ..... 81

7. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Мажаров Д.В.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ КОЕФІЦІЄНТА CIR
ЯК МІРИ ЕФЕКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 86

8. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Артюх О.В., Кузіна Р.В., Яковенко О.І.

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТІВ ВПЛИВУ КОНТРОЛЬНИХ ЧИННИКІВ
НА БІЗНЕС: ПОДАТКОВА СФЕРА..... 92

Ковальчук Т.М., Вергун А.І.

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ..... 98

9. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Азарова І.Б., Балдук Г.П.

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ СТАЛОГО ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ
МІСТ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ КРАУДСОРСІНГУ..... 106

Климкович І.В.

ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛЕЙ КАТАСТРОФ ЗБІРКИ
ПІД ЧАС ДОСЛІДЖЕННЯ СТІЙКОСТІ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ..... 112

8. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-5-15>

УДК 657.631.8

Артюх О.В.

доктор економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет

Кузіна Р.В.

доктор економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет

Яковенко О.І.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Artyukh Oksana, Kuzina Ruslana

Odessa National Economic University

Yakovenko Olena

Ismail State University of Humanities Ukraine

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТІВ ВПЛИВУ КОНТРОЛЬНИХ ЧИННИКІВ НА БІЗНЕС: ПОДАТКОВА СФЕРА

У статті досліджено ефективність контролю у сфері оподаткування через оцінювання контрольних факторів впливу на бізнес платників податків та доведено, що дієве функціонування системи фінансового контролю є передумовою сталого економічного розвитку суб'єктів господарювання й держави загалом. За допомогою здійснення імітаційних експериментів проведено компаративний аналіз чинників контрольних заходів на державному та недержавному рівнях. Це дало змогу обґрунтувати переваги податкового аудиту (за умови його законодавчого закріплення) перед документальною (плановою) перевіркою контролюючих органів та довести його більшу ефективність як з позиції поповнення державного бюджету, так і в парадигмі дотримання інтересів платника податку та прогнозування його фінансового стану на перспективу, а також позначити вектор економічного розвитку вітчизняних підприємств в умовах зміни контрольної парадигми.

Ключові слова: контроль, податкова перевірка, податковий аудит, платник податків, ефект впливу, імітаційні експерименти, прогнозування.

Постановка проблеми. Дієве функціонування системи фінансового контролю є передумовою сталого економічного розвитку суб'єктів господарювання та держави загалом. Втім, сучасні реалії свідчать про недостатню ефективність контролю в Україні, зокрема у сфері оподаткування як на державному рівні, так і на недержавному рівні. Для вирішення цієї проблематики на цьому етапі дослідження важливо проаналізувати результати перевірок у сфері оподаткування, оцінити ефекти їх впливу на бізнес-суб'єктів господарювання. Такий підхід дасть змогу розробити заходи для вирішення проблеми підвищення дієвості контролю у податковій галузі та загалом уможливить подальший науковий пошук у заданому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективності контролю у податковій сфері досліджувались у працях вітчизняних і зарубіжних науковців,

таких як О.А. Петрик, О.І. Малишкіна, Г.М. Давидова, В.В. Рядська, Т. Омер, Ж. Бедард, Д. Фальсетта. Оцінюючи належним чином цінність розробок попередників, не можемо не відзначити, що сьогодні залишаються відкритими питання ефективності контролю в контексті податкової дерегуляції та лібералізації, взаємодії всіх учасників контрольного процесу з дотриманням паритету їхніх інтересів на державному та недержавному рівнях.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження ефективності державного та недержавного контролю у сфері оподаткування через оцінювання контрольних факторів впливу на бізнес-суб'єктів господарювання. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: оцінити результати перевірок у податковій галузі; на підставі компаративного аналізу контрольних чинників виявити ефекти впливу

на бізнес-суб'єктів господарювання; спрогнозувати їх фінансовий стан на перспективу; позначити вектор економічного розвитку вітчизняних підприємств в умовах зміни контрольної парадигми.

Виклад основного матеріалу. Для розкриття означеної проблематики спочатку доцільно розглянути наслідки недержавного контролю у податковій сфері, який може здійснюватися у формі податкового аудиту.

В аудиторській практиці України податковий аудит як поняття тлумачиться вільно, переважно як незалежна перевірка податкової звітності задля висловлення незалежної думки про її достовірність в усіх суттєвих аспектах [1; 2]. Враховуючи сучасні реалії, прийемо за індикативне таке визначення податкового аудиту: «завдання з надання обґрунтованої впевненості, що реалізується у формі перевірки податкової звітності платника податків задля висловлення незалежної думки аудитора про їх достовірність, повноту та відповідність податковому законодавству в усіх суттєвих аспектах; та допомоги в прийнятті оптимальних управлінських рішень у сфері оподаткування згідно з вимогами користувачів» [3, с. 237]. За допомогою імітаційної моделі розглянемо результати податкового аудиту та проаналізуємо його вплив на учасників контролю, а саме платників податків, контролюючі органи. Для цього, ґрунтуючись на логіці припущень, зазначимо такі вихідні дані. Аудиторська фірма «Альфа» за ініціативи замовника у 2018 році здійснила податковий аудит торговельного підприємства «Z», розташованого в Одеському регіоні. Періодом, що підлягає аудиторській перевірці, є 2015–2017 роки. Вартість аудиторських послуг становить 20,0 тис. грн. Інші витрати замовника, пов'язані з проведенням податкового аудиту (Д-т 92, 94 К-т 20, 28, 37, 63), складають 3,0 тис. грн. Термін перевірки становить 20 робочих днів. Підприємство «Z» належить до групи середніх підприємств згідно зі ст. 2 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4], перебуває на загальній системі оподаткування.

За результатами аудиторської перевірки встановлено заниження податкових зобов'язань у розмірі 200,0 тис. грн., визначено податкові ризики, що підлягають опрацюванню задля мінімізації, які оцінені на загальну суму 800,0 тис. грн. таким чином: 1) ризики справляння штрафних санкцій та пені через порушення податкової дисципліни складають 120,0 тис. грн.; 2) ризики операцій придбання товарів (робіт, послуг) від «сумнівних» контрагентів, тобто контрагентів, які перебувають у розшуку або в країнах з низькою податковою юрисдикцією, ліквідовані чи щодо яких відкриті процедури банкрутства; ризики непідтвердження витрат від обсягу таких операцій становлять 300,0 тис. грн., податкового зобов'язання з податку на прибуток – 54,0 тис. грн.; 3) ризики непідтвердження витрат від декларування обсягів робіт (послуг), отриманих від нерезидентів, місце постачання яких визначено на митній території України, без фактичного підтвердження таких операцій первинними документами

становлять 200,0 тис. грн., податкового зобов'язання з податку на прибуток – 36,0 тис. грн.; 4) ризики припускання методологічних помилок під час формування показників декларації з податку на прибуток, які впливатимуть на формування фінансового результату, зокрема під час визначення різниць, які виникають в ході нарахування амортизації необоротних активів; ризик недекларування різниць складатиме 180,0 тис. грн., а податкового зобов'язання з податку на прибуток – 32,0 тис. грн.

Після отримання аудиторського звіту підприємство «Z» здійснює роботу щодо виправлення помилок, мінімізації ризиків та інших зауважень. Так, за умови функціонування податкового аудиту на законодавчому рівні платник податків у межах встановленого терміну уточнює облікову інформацію, виправляє помилки в підсистемах обліку; вносить коригування у податкову звітність шляхом заповнення уточнюючих розрахунків з відповідних податків з донарахуванням сум податкових зобов'язань в розмірі 200,0 тис. грн., штрафних санкцій у розмірі 10,0 тис. грн. (зокрема, 3% від суми заниження податкових зобов'язань минулих податкових періодів); сплачує суми недоплати (200,0 тис. грн.), штрафи від таких сум (10,0 тис. грн.) у державний бюджет; надсилає до органів Державної фіскальної служби (ДФС) України уточнюючі розрахунки на підставі вимог п. 50.1 ст. 50 ПКУ [5].

Платником податків за результатами податкового аудиту добровільно сплачуються грошові зобов'язання у державну казну в розмірі 210,0 тис. грн. (у зв'язку із самостійним донарахуванням податкових зобов'язань і штрафних санкцій). Своєчасність та повнота таких розрахунків в умовах інфляції позитивно впливатиме на поповнення державного бюджету.

Одночасно суб'єкт господарювання вживає заходів щодо мінімізації податкових ризиків, встановлених аудиторською перевіркою. За наслідками такої роботи неопрацьованими залишилися податкові ризики в сумі 100,0 тис. грн. (зокрема, ризики справляння штрафних санкцій та пені через порушення податкової дисципліни становлять 20,0 тис. грн.; ризики непідтвердження витрат – 80,0 тис. грн. від операцій придбання послуг від постачальників, які ліквідовані та/або перебувають у розшуку).

Результативність такої роботи унаочнено в моделі впливу податкового аудиту на платника податків (рис. 1).

Не викликає сумніву те, що такі превентивні заходи спроможні усувати (попереджати) порушення у сфері оподаткування з відповідним донарахуванням податкових зобов'язань. Це, безперечно, є позитивним фактором у системі контролю для платника податку та держави.

Проаналізуємо наслідки державного податкового контролю у формі документальних планових перевірок та оцінимо їх вплив на платника податків за такими вихідними даними [6].

Уповноважені фахівці контролюючого органу ДФС України у 2018 році здійснили документальну планову виїзну перевірку торговельного підприємства «Z», розташованого в Одеському регіоні. Періодом, що підля-

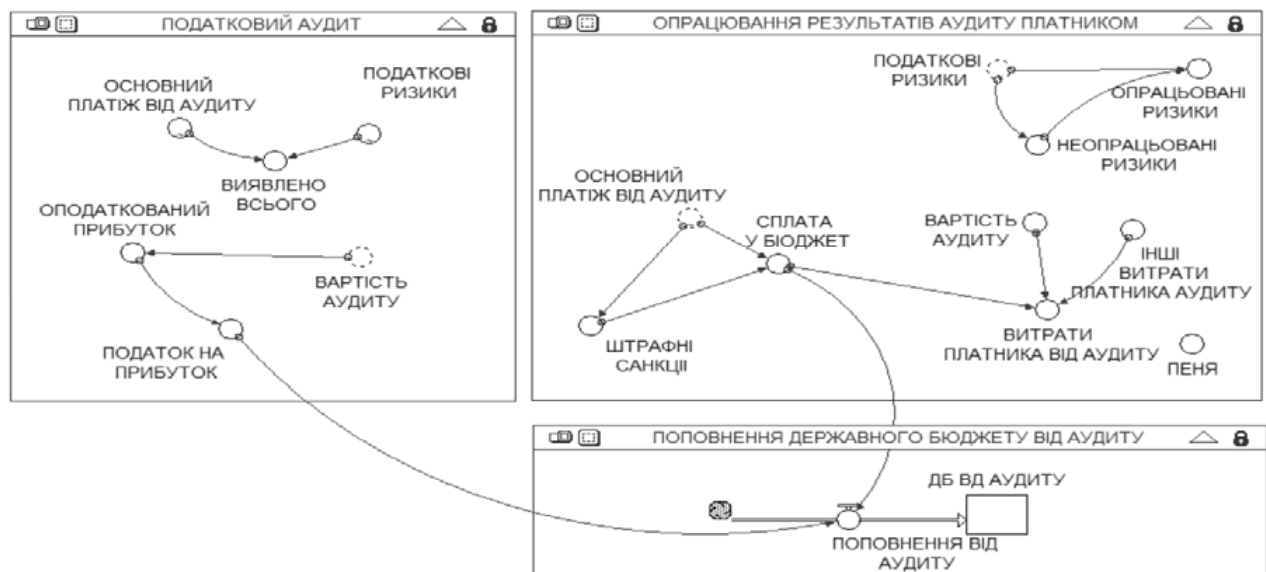

Рис. 1. Модель впливу податкового аудиту на платника податків

Джерело: авторська розробка

гає аудиторській перевірці, є 2015–2017 роки. Підприємство перебуває на загальній системі оподаткування, належить до середнього ступеня ризику за вимогами п. 77.2 ст. 77 ПКУ [4]. Витрати платника податків, пов'язані з проведенням податкової перевірки (Д-т 92, 94 К-т 20, 28, 37, 63), склали 6,0 тис. грн. Термін перевірки складає 20 робочих днів згідно з вимогами п. 82.1 ст. 82 ПКУ [5].

За результатами перевірки встановлено заниження податкових зобов'язань у сумі 600,0 тис. грн., складено податкові повідомлення-рішення на загальну суму 1 000,0 тис. грн. (зокрема, податкові зобов'язання складають 600,0 тис. грн., штрафні санкції та пені – 400,0 тис. грн.). До того ж уповноваженими посадовими особами під час документальної перевірки виявлено та опрацьовано податкові ризики, що зазначені в розділі III акта перевірки [7].

Після отримання акта з додатками та податкових повідомлень-рішень платник податків через недостатність грошових коштів на дату сплати в установленій законодавством строк здійснює лише часткове перерахування коштів у відповідний бюджет у сумі 210,0 тис. грн. Втім, через десять календарних днів після отримання податкових повідомлень-рішень утворюється податкова недоїмка у розмірі 790,0 тис. грн., на яку з першого робочого дня, наступного за останнім днем граничного строку сплати платником податків податкових зобов'язань, розпочинається нарахування пені згідно з пп. 129.1.1. п. 129.1 ст. 129 ПКУ [5]. Крім того, підприємству нараховується штраф у порядку та розмірах, передбачених ст. 126 ПКУ, водночас його грошове зобов'язання визнається податковим боргом (з ознаками сумнівності). Орган ДФС України отримає право повного й першочергового задоволення вимог щодо погашення боргу платника податків за рахунок

його активів, що перебувають у податковій заставі. Після визнання податкового боргу безнадійним податкова застава припиняється та починається виконання процедур списання безнадійного боргу в межах вимог ст. 101 ПКУ [5]. Як засвідчує податкова практика, здебільшого податковий борг списується з платника податків через визнання його в установленому порядку банкрутом або таким, стосовно якого минув строк давності в межах податкових правил (пп. 101.2.1, 101.2.3 п. 101.2 ст. 101 ПКУ) [5].

Вплив результатів документальної перевірки органів ДФС України на платника податків зображено на рис. 2.

Не можна не відзначити, що такий результат контрольних дій державних органів (нарахування величезних сум грошових зобов'язань → адміністрування податкової недоїмки/податкового боргу → списання безнадійного боргу) в повному обсязі не забезпечує ефективність податкового контролю та свідчить про економічну невинуватість втрат матеріальних, фінансових, трудових ресурсів, понесених державою.

На нашу думку, в такій парадигмі перевіркової роботи органів ДФС України створюються передумови припинення легальної діяльності суб'єктів господарювання з подальшим їх переходом у тіньовий сектор економіки.

За допомогою імітаційних експериментів зіставимо прогнозні дані поповнення бюджету країни за результатами перевірок на державному й недержавному рівнях (рис. 3).

Як видно з рис. 3, за результатами податкового аудиту суб'єкт господарювання після усунення всіх зауважень та відпрацювання податкових ризиків продовжує здійснювати фінансово-господарську діяльність і сплачувати податкові платежі в державний бюджет. Після виконання податкового аудиту здебільшого відносини підприємства з аудиторською фірмою

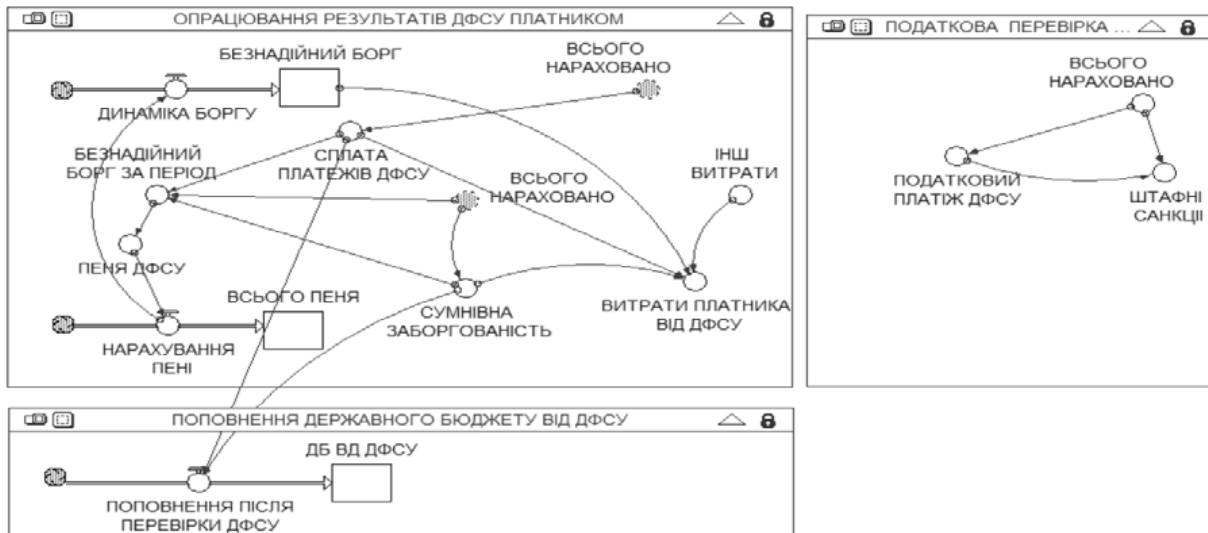

Рис. 2. Модель впливу результатів перевірки органів ДФС України на платника податків

Джерело: авторська розробка

19:03 12 Mar 2019 ... Table 1: p2 (Untitled Table)

Years	ПОПОВНЕННЯ ВІД АУДИТУ	ПОПОВНЕННЯ ПІСЛЯ ПЕРЕВІРКИ
2018	211	210
2019	127	0
2020	85	0

Суми складено з урахуванням податкових надходжень від аудиторської фірми у зв'язку з наданням нею послуг податкового аудиту

19:03 12 Mar 2019 ... Table 2 (Untitled Table)

Years	ПОПОВНЕННЯ ПІСЛЯ ПЕРЕВІРКИ	БЕЗНАДІЙНИЙ БОРГ	ВИТРАТИ ПЛАТНИКА ВІД ДФС
2018	210	790	1007
2019	0	819	1038
2020	0	848	1085

Рис. 3. Прогнозні дані сплати грошових зобов'язань за результатами перевірок: державний і недержавний вимір

Джерело: авторська розробка

не припиняються, а навпаки, набувають постійного характеру, що, безумовно, позитивно впливає на процес справляння податкових платежів, повноту та своєчасність їх сплати. В рамках такого співробітництва у платника податків зменшуються податкові ризики та суми занижених податкових зобов'язань у динаміці років (у 2018 році показник становив 210,0 тис. грн. [211,0-1,0], у 2019 році – 127,0 тис. грн., у 2020 році – 85,0 тис. грн.), що проілюстровано на рис. 3, а через зростання якості податкової інформації та, відповідно, достовірності показників податкової звітності підприємства податкові платежі сплачуються в державний бюджет регулярно та в повному обсязі.

Проте унаочнюється зовсім інший прогноз поповнення бюджету платником податків за результатами документальної перевірки органів ДФС України. Як бачимо, тільки на початковому етапі (протягом десяти календарних днів після отримання податкових повідомлень-рішень, складених на підставі акта перевірки) платником податків сплачується в державний бюджет сума грошового зобов'язання лише частково (≈21% від загальної суми донарахування) через недостатність фінансових ресурсів. Протягом же наступних років (на стадіях виникнення, зростання податкового боргу та його подальшого списання як безнадійного з платника податків) державний бюджет не поповнюється взагалі.

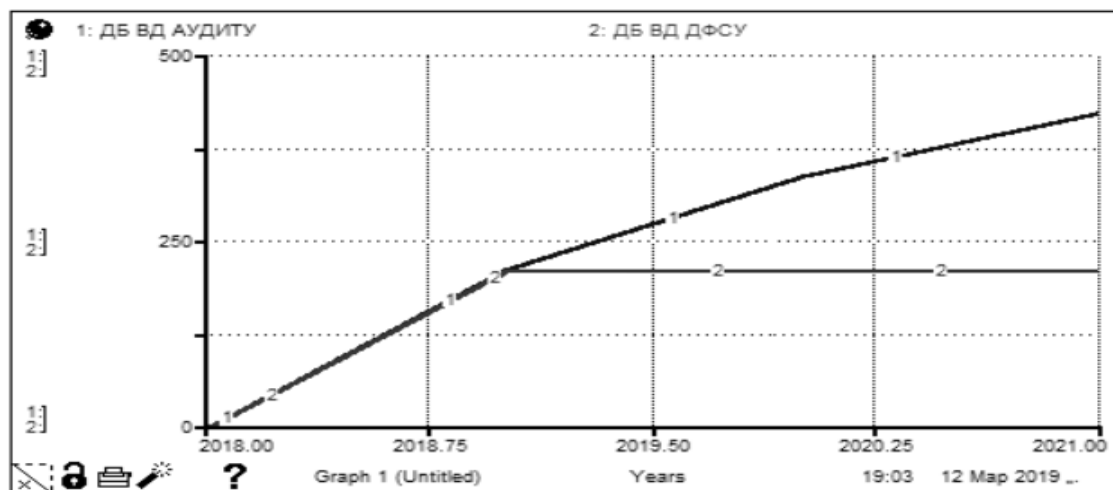

Рис. 4. Діаграма прогностичних показників поповнення бюджету за наслідками перевірок: державний і недержавний вимір

Джерело: авторська розробка

Такий висновок отримує підтвердження у фахових роботах [8–10].

Платник податків згорає, а потім назавжди припиняє свою фінансово-господарську діяльність, яка є об'єктом оподаткування згідно з вимогами ПКУ. Не факт, що в подальшому, маючи такий досвід у сфері державного податкового контролю, суб'єкт господарювання зареєструє та розпочне новий бізнес чи відновить свою попередню діяльність шляхом вжиття санаційних заходів.

Узагальнення прогностичних показників поповнення дохідної частини бюджету платником податків за результатами перевірок наведено на рис. 4.

Висновки. Отже, проведені імітаційні експерименти дали змогу оцінити результати перевірок у податковій галузі на державному та недержавному рівнях, на підставі компаративного аналізу виявити ефекти контрольних чинників на бізнес-суб'єктів господарювання. Це дало можливість обґрунтувати переваги податкового аудиту (за умови його законодавчого закріплення) перед документальною (плановою) перевіркою контролюючих органів та довести його більшу ефективність як з позиції поповнення державного бюджету, так і в парадигмі дотримання інтересів платника податку.

Список літератури:

1. Roxan I., Katamath S., Groen W. Rules on independence and responsibility regarding auditing, tax advice, accountancy, account certification services and legal services. Brussels, European Union, 2017. URL: http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/117646/study_independence_en.pdf (accessed: 16.06.2019).
2. Omer T., Bedard J., Falsetta D. Auditor-Provided Tax Services: The Effects of a Changing Regulatory Environment. *The accounting review*. 2006. Vol. 81. № 5. P. 1095–1117 URL: www.jstor.org/stable/4093099?seq=1#page_scan_tab_contents (accessed: 16.06.2019).
3. Артюх О.В. Податковий аудит як завдання з надання достатньої впевненості. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 12. С. 235–238.
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 14.06.2019).
5. Податковий кодекс України : Кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 20.06.2019).
6. Державна фіскальна служба України : офіційний портал. URL: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura/aparat> (дата звернення: 26.06.2019).
7. Про затвердження Зразка форми акта (довідки) документальної планової/позапланової виїзної перевірки податкового, валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, та Методичних рекомендацій щодо оформлення матеріалів документальних перевірок : Наказ Державної фіскальної служби України від 1 червня 2017 року № 396. URL: <http://sfs.gov.ua/yuridichnim-osobam/podatkoviy-kontrol/nakazi/72193.html> (дата звернення: 02.06.2019).
8. Wolf N.B., Khwaja M., Andréasson A., Fink F. Assessment Report, tax administration Ukraine. *TADAT*. 2018. URL: http://sfs.gov.ua/data/material/000/259/339853/Ukraine_PAR_Ukr_TADAT_Checked_2018.pdf (accessed: 06.06.2019).
9. Thomsen M., Watrin C. Tax avoidance over time: A comparison of European and U.S. firms. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*. 2018. Vol. 33. December. P. 40–63. URL: <https://www.journals.elsevier.com/journal-of-international-accounting-auditing-and-taxation> (accessed: 06.06.2019).

10. Economy Profile of Ukraine: Doing Business 2019. Training for Reform URL: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf> (accessed: 06.06.2019).

References:

1. Roxan I., Katamath S., Groen W. (2017). Rules on independence and responsibility regarding auditing, tax advice, accountancy, account certification services and legal services. Brussels, European Union, 2017. URL: http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/117646/study_independence_en.pdf (accessed: 16.06.2019). (in English)
2. Omer T., Bedard J., Falsetta D. (2006). Auditor-Provided Tax Services: The Effects of a Changing Regulatory Environment. (2006). *The accounting review*, vol. 81, no. 5, p. 1095–1117.
3. Artiukh O.V. (2015). Podatkovyi audyt yak zavdannia z nadannia dostatnoi vpevnenosti [Tax audit as a task of providing sufficient assurance]. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Economics and Management*, vol. 12, p. 235–238.
4. Pro bukhalters'kyi oblik ta finansovu zvitnist' v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 roku № 996-XIV [On Accounting and Financial Reporting in Ukraine: Law of Ukraine of July 16, 1999 № 996-XIV]. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (accessed: 14.06.2019).
5. Tax Code of Ukraine: Code of Ukraine, 02.12.2010 № 2755-VI / The Verkhovna Rada of Ukraine [Podatkovyy kodeks Ukrainy : Kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 roku № 2755-VI / Verkhovna Rada Ukrainy]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed: 14.06.2019).
6. Derzhavna fiskal'na sluzhba Ukrainy: ofitsiynyy portal. [State Fiscal Service of Ukraine: official portal]. URL: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura-/aparatt> (accessed : 26.06.2019).
7. Pro zatverdzhennya Zrazka formy akta (dovidky) dokumental'noyi planovoyi/pozaplanovoyi vyyiznoyi perevirky podatkovoho, valyutnoho ta inshoho zakonodavstva, kontrol' za dotrymannyam yakoho pokladeno na kontrolyuyuchi orhany, ta Metodychnykh rekomendatsiy shchodo oformlennya materialiv dokumental'nykh perevirok: Nakaz Derzhavnoyi fiskal'noyi sluzhby Ukrainy vid 01.06.2017 roku № 396 [On approval of the Model form of the act (certificate) of documentary planned / unscheduled on-site verification of tax, currency and other legislation, the control of compliance with which is vested in the controlling bodies, and Methodological recommendations for registration of materials of documentary checks: Order of the State Fiscal Service of Ukraine, 01.06.2017, № 396]. URL: <http://sfs.gov.ua/yuridichnim-osobam/podatkoviy-kontrol/nakazi/72193.html> (accessed: 02.06.2019).
8. Wolf N.B., Khwaja M., Andréasson A., Fink F. (2018). Assessment Report, tax administration Ukraine. TADAT. 2018. URL: http://sfs.gov.ua/data/material/000/259/339853/Ukraine_PAR_Ukr_TADADT_Checked_2018.pdf (accessed: 06.06.2019). (in English)
9. Thomsen M., Watrin C. (2018). Tax avoidance over time: A comparison of European and U.S. firms. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, vol. 33, p. 40–63 (in English)
10. Economy Profile of Ukraine: Doing Business 2019. Training for Reform. URL: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf> (accessed: 06.06.2019). (in English)

ОЦЕНИВАНИЕ ЭФФЕКТОВ ВОЗДЕЙСТВИЯ КОНТРОЛЬНЫХ ФАКТОРОВ НА БИЗНЕС: НАЛОГОВАЯ СФЕРА

В статье исследована эффективность контроля в сфере налогообложения через оценивание контрольных факторов влияния на бизнес налогоплательщиков и доказано, что действенное функционирование системы финансового контроля является предпосылкой устойчивого экономического развития субъектов хозяйствования и государства в целом. С помощью осуществления имитационных экспериментов проведен компаративный анализ факторов контрольных мер на государственном и негосударственном уровнях. Это позволило обосновать преимущества налогового аудита (при условии его законодательного закрепления) перед документальной (плановой) проверкой контролирующих органов и доказать его большую эффективность как с позиции пополнения государственного бюджета, так и в парадигме соблюдения интересов налогоплательщика и прогнозирования его финансового состояния на перспективу, а также обозначить вектор экономического развития отечественных предприятий в условиях изменения контрольной парадигмы.

Ключевые слова: контроль, налоговая проверка, налоговый аудит, налогоплательщик, эффект воздействия, имитационные эксперименты, прогнозирование.

BUSINESS EFFECTS OF CONTROL FACTORS' INFLUENCE ASSESSMENT: THE TAX SCOPE

The effective functioning of the system of financial control is a prerequisite for sustainable economic development of economic entities and the state as a whole. However, current realities indicate a lack of control in Ukraine, in particular in the field of taxation at both state and non-state levels. To address this issue at this stage of the study it is important to analyze the results of inspections in the field of taxation, to assess the effects of their impact on the business of economic entities. The work explores the effectiveness of control in the field of taxation by evaluating the control factors of influence on the business of taxpayers and proves that the effective functioning of the financial control system is a prerequisite for sustainable economic development of business entities and the state as a whole. Based on the comparative assessment of the results of documentary planned inspections of taxpayers, selected according to the relevant criteria, with the determination of the influence of the main factors on the effectiveness of the work of tax control participants and the state as a whole, it has been found, that the planned tax control in Ukraine is not efficient enough, and therefore needs urgent solution in the direction of transformation of fiscal approaches up to the audit work of state bodies. In order to reveal the effectiveness of the tax audit, the simulation models of control in the tax area were developed, with the definition of the consequences of tax audits in the context of quantitative and qualitative factors of influence on all participants in the control process, and the establishment of predictable effects on business entities. It is proved, that under the condition of legislative consolidation of the results of the tax audit, the quality of state control will be improved through the optimization of tax administration, a stable tendency of constant replenishment of the state budget will be determined, fiscal pressure on taxpayers will decrease. In the new concept of financial control, tax audit will be a special mechanism, created to improve the social and economic development of the country as a whole, and to increase the efficiency of domestic business in particular.

Key words: control, tax audit, taxpayer, impact effect, simulation experiments, forecasting.

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-5-16>

УДК 338.3

Ковальчук Т.М.

доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Вергун А.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Kovalchuk Tetyana, Verhun Andriy

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

У статті здійснено спробу концептуалізації взаємозв'язків і взаємозалежностей принципів організації економічного аналізу із загальними філософськими концепціями системи управління. Принципи формуються в системі понять, які виробляються у науковій і практичній діяльності та часто визначаються конкретними умовами, в них узагальнюються відкриті сучасною наукою закономірності та закони, а також практичний досвід. Робиться висновок про те, що принципи організації системи економічного аналізу як функції управління природно випливають із законів і закономірностей діалектики та управління, є відображенням об'єктивних закономірностей практики управління, визначають вимоги до системи аналізу та її організаційної конструкції (структури). Вперше сформульовано концептуальні положення побудови системи принципів організації економічного аналізу як сукупності універсальних, загальних, часткових і специфічних принципів, що утворює важливе підґрунтя розроблення методологічних засад організаційної системи економічного аналізу відповідно до інноваційних вимог управління.

Ключові слова: економічний аналіз, організація аналітичної роботи, принципи організації, система управління.